

VERNEOVKY KARLA ZEMANA

Texty výstavy

Ondrej Slivka

Čierny chodník 24

831 07

Bratislava - Vajnory

tel: 437 11 667

I.miestnosť:

text 1:

19. storočie prinieslo mohutný rozvoj vedy a techniky

- 1807 Prvou plavbou parného člna *Clermont* vynálezcu Roberta Fultona sa začala **epocha parníkov**.
- 1814 K priekopníkom konštrukcie lokomotív patrili Angličania Richard Trevithick, George Stephenson a William Hedley, ktorý roku 1814 uviedol do prevádzky tzv. *Puffing Billy*, prvú úspešne fungujúcu **lokomotívu**. Prvé lokomotívy boli však príliš ťažké. Krehké koľajnice sa pod nimi často lámali.
- 1825 Nicéphore Niepce vyhotovil prvú **fotografiu**. Technológiu neskôr zdokonalil Louis Jacques Daguerre.
- 1844 Pokusným vedením z Washingtonu do Baltimoru vyslal Samuel Morse prvý **telegram**.
- 1853 Elisha Otis predstavil na svetovej výstave svoj vynález: **osobný výťah** poháňaný parou.
- 1854 Prvá európska **horská železnica** pod Semmeringom spojila Viedeň so Štajerskom a ďalej s Talianskom. Mala 15 tunelov a 16 viaduktov.
- 1858 Stavba obrieho parníka *Great Easter*. Bol dlhý 210 m, s výtlakom 32 000 t a pohonom dvoch lopatkových kolies s priemerom 17 m. Mal cez oceán prepraviť 4 000 cestujúcich. Vďaka tomuto mamutiemu parníku bolo možné položiť medzi Európou a Amerikou podmorský telegrafický kábel. Verne opísal zážitky z plavby touto loďou do Ameriky v románe **Plávajúce mesto**.
- 1867 Alfred Nobel vynášiel **dynamit**, prvú bezpečnú výbušninu, lebo dovtedy používaný pušný prach bol ľahko zápalný.

1857
2
/

- 1876 Američan Graham Bell prihlásil patent na prvý použiteľný **telefón** a zriadil 8,5 km dlhú pokusnú linku.
- 1878 Thomas Alva Edison si dal patentovať prvý použiteľný prístroj na zachytávanie zvukov – *fonograf*. Zvuk sa zaznamenával na valec pokrytý cínovou fóliou.
- 1886 Inžinier Carl Benz predstavil verejnosti prvé trojkolesové vozidlo poháňané benzínovým výbušným motorom.
- 1889 Pri príležitosti Svetovej výstavy v Paríži postavili podľa návrhu Gustava Eiffela vežu vysokú 300 metrov.
- 1890 Inžinier Otto Lilienthal začína robiť na okraji Berlína pravidelné pokusné lety na svojom klzáku.
- 1895 Wilhelm Conrad Röntgen, nemecký fyzik objavil lúče, ktoré presvietia ľubovoľný predmet.
28. decembra 1895 sa v parížskom Grand Café konalo prvé filmové predstavenie bratov Augusta a Louisa Lumiérovcov.
- 1900 Grapper v Chelsea vymyslel splachovacie WC s odsávacím sifónom.

- 1910 Viedenský vedci predpovedali na 19. máj 1907 koniec sveta. Zem sa mala zraziť s Halleyovou kométou. Nakoniec preletela iba cez jej chvost.

text 2:

„Pred objavením fotografie boli knihy a noviny ilustrované drevorytní /*xylografiami*/.“

text 3:

„**Wimhustrova indukčná elektrina**
Roztoč kľukou prístroja a vyrob elektrický náboj!

V časoch, keď Verne písal svoje romány, vedci robili len prvé pokusy s elektrinou. Ale Jules Verne jej už vtedy predpovedal vo svojich

románoch všestranné využitie. Zapriahol ju v období, keď jej praktické použitie nebolo ešte ani na obzore. Až roku 1879 vynašiel Edison žiarovku a až v roku 1882 vyrobila elektrický prúd prvá elektrárňa.

text 4:

V románe **Dvadsaťtisíc míľ pod morom** vytvoril Jules mohutnú ponorku, ktorá vydrží pod hladinou celé dni a môže prebrázditiť všetky oceány. Záhadný kapitán Nemo navyše dodal románu ostrý spoločenský tón.

text 5 /doplnený dobovými obrázkami/:

Jules Verne sa narodil 8. II. 1828 v prístavnom meste Nantes. Otec Pierre Verne bol advokát. Jules bol najstarší z piatich detí. V škole patrilo k priemerným žiakom. Obľuboval zemepis, dejepis, počty. Rád čítaval. Na zlosť učiteľov často kreslil do zošitov rozličné lietajúce, cválajúce a plávajúce stroje. Medzi nimi bol i železný slon – parný omnibus.“

Príbeh pre comix:

11 ročný Jules sa rozhodol odísť z domu, aby vyskúšal dobrodružstvo vzdialených krajín. Ako plavčík sa tajne nalodil na zaoceánsku plachetnicu *Coralie* plávajúcu do Indie. Otec si najal parný čln a dohonil trojst'ážnik tesne pred vyplávaním na šire more. Práca na lodi bola pre malého Julesa príliš namáhavá, preto sa potešil otcovmu náhlemu príchodu a rozhodol sa cestovať už iba v snoch. Zaradoval sa i kapitán z celou posádkou, lebo už po jednom dni mali plné zuby mestského chlapca, nezvyknutého ťažko pracovať.

Verneho prvým výtvorom bola veršovaná tragédia. Neprijali ju ani v bábkovom divadle „Rikiki“.

V roku 1849 Jules úspešne dokončil štúdium práva v Paríži. Vzápätí sa nielenže odmietol vrátiť domov, ale vzdal sa i nádejnej advokátskej kariéry. Rozhodol sa, že sa stane spisovateľom.

V marci 1851 mu otec zastavil finančnú pomoc. Odteraz sa musí dvadsaťtriročný Jules živiť sám. Píše divadelné veselohry. Z biedy ho vytiahne bretónsky rodák Pierre Chevalieur. Ponúkne mu možnosť publikovať prít'ážlivé články pre svoj časopis *Musée de la Famille*. Povedal mu: „*Píšte o čomkoľvek. O Mexiku, vzduchoplavbe, zemetraseniach, len aby to bolo zaujímavé.*“

Verne sa priateli s výskumníkmi vzduchoplavby, najmä s novinárom, fotografom, karikatúristom Nadarom, zaoberajúcim sa stavbou mohutného diaľkového balóna, s gondolou v tvare jednoposchodového domu s terasou. Nadšenie sa prenáša i na Verna. Napíše román o prelete balóna ponad neprebádanú Afriku. Ale až šestnásty vydavateľ - Jules Hetzel - s ním uzavrie zmluvu. Podľa nej mal Verne napísať ročne dva romány, za každý by dostal 10.000 frankov a bola by platná plných dvadsať rokov. Hetzel ale vydáva knihy pre mládež, preto aj Jules musí svoj román **Päť týždňov v balóne** prepísať pre túto vekovú kategóriu. Talentovaný maliar Riou ho ilustruje 80 obrázkami. Toto prvé Vernovo dielo z rozsiahleho cyklu „*Neobyčajné cesty*“ vyšlo 24. decembra 1862. Vo svetovej literatúre sa objavil nový žáner: vedecko-fantastický román.

1870 Napoleon III. vyhlasuje vojnu Prusku. Záložníka Verna povolávajú do pobrežnej stráže. Na jeho jachtu Saint-Michel vyzbrojenú starým delom mu pridelujú dvanásť veteránov krymskej vojny. Aj počas vojnových udalostí Verne píše svoj román o medzinárodnej vedeckej spolupráci: **Dobrodružstvá troch Rusov a troch Angličanov**.

1865 odchádza Verne s manželkou a synom do Amiens. Kúpili si tu pekný priestranný dom s dvojpodlažnou vežou. V nej je svet Julesa Verna. Predstavuje ho predovšetkým pracovňa na druhom poschodí, knižnica pod ňou a terasa nad ňou.

9. marca 1886 ho pri dverách jeho domu postrelí do nohy Gaston Verne, dvadsaťšesťročný synovec, ktorý sa pomiatol z prepracovania. Verne bude do konca života krívať. Predáva svoju jachtu, lebo už nedokáže stáť na kôhsajúcej palube.

V miestnych voľbách roku 1888 ho zvolia za poslanca do mestského zastupiteľstva. Jeho zásluhou otvárajú v Amiense roku 1890 cirkusovú arénu pre 4 000 divákov. Dominuje v nej podivuhodný stĺp. Ten je spisovateľovým výmyslom. Stĺp je zároveň komínom miestnej elektrárne, odkiaľ dodávajú svetlo, vtedy ešte nezvyčajné, i do cirkusu.

24. marca 1905 po ťažkej chorobe Verne umiera. Ešte niekoľko rokov po smrti vychádza jeho osem nepublikovaných románov. Posledný až po I. svetovej vojne – roku 1919.

„Všetko, čo vie človek vymyslieť, iní ľudia vedia uskutočniť.“

Jules Verne

III. miestnosť

text 6:

„**Cestu na Mesiac**“ napísal Verne v roku 1864 najprv pre dospelých. V tomto období sa začal uplatňovať nový kov – hliník. Verne predvídal jeho skvelú budúcnosť. Svojich kozmonautov umiestňuje do obrovskej hliníkovej strely. Vzorom literárnej postavy veselého Michaela Ardana bol Julov priateľ fotograf Nadar. V prvej verzii autor nechal hrdinov lietať naveky okolo Mesiaca. Až o niekoľko rokov napísal Jules druhú – mládežnícku verziu románu „Okolo Mesiaca“ s upraveným záverom, tak ako ho poznáme dnes.

Pristátie na Mesiaci sa stalo skutočnosťou až o sto rokov. Ľudská noha sa dotkla mesačného povrchu 20. júla 1969. Zhoda medzi letom prvej posádky a románom je zarážajúca. Vernova strela je vysoká 4,5 metra a má priemer 2,7 metra. Kabína Apolla 11 bola vysoká 3,5 metra, s priemerom 3.7 metra. Nicholl, Barbicane a Ardan sa odpútavajú od zeme rýchlosťou 10,8 km/s – Armstrong, Aldrin, a Collins rýchlosťou 10,6 km/s. Románoví hrdinovia potrebujú na prekonanie vzdialenosti 97 hodín a 13 minút. Naozajstní astronauti vykonali túto cestu za 103 hodín a 40 minút. Delo Columbiada, ktorým vystrelili posádku, Verne umiestnil približne 150 km od súčasného kozmodrómu na Kenedyho myse. Úlohou románovej posádky bolo preskúmať aj oblasť mora Pokoja, kde skutočne o vyše 100 rokov neskôr pristáva prvá ľudská posádka. Obe posádky, románová i skutočná, pristávajú po návrate na Zem na hladine Tichého oceánu, odkiaľ ich vylovia a loďou dopraví na pevninu. Verne sa pravdaže dopustil viacerých chýb. Nevyužil myšlienku raketového pohonu. Strela z kanónu nemôže nikdy dosiahnuť 1. kozmickú rýchlosť, nieto ešte opustiť obežnú dráhu Zeme.

IV. miestnosť:

nápis:

Ticho, nakrúcame!

text 7:

Obavy, že vedu a techniku môžu zneužiť zločinci a napáchať nedozerané škody, tlmočí Verne svetu v roku 1896 v románe **Vynález skazy**. Predstava zneužitia vedy začala trápiť Verna tak, že sa z románu vytratil spisovateľov iskrivý humor, príznačný pre jeho predchádzajúce diela. Až český režisér Karel Zeman vo svojom filmovom prepise okorenil toto dielo iróniou vernovskej viery vo všemocnú techniku. Jules sa za román musel súdiť so šialeným chemikom Eugenom Turpinom –

vynálezcom výbušniny *melenit* uvoľňujúcej ničivú energiu obrovských rozmerov. Spoznal sa totiž v hlavnej postave Thomasa Rocha a udal autora z nactiutrhania. Vernov advokát Raymond Poincaré, budúci francúzsky prezident, proces vyhral.“

V. miestnosť:

text 8:

Karel Zeman /*1910 + 1989/
režisér, scenárista, výtvarník

Po viac ako šesdesiatich rokoch Vernove romány rozhybal český režisér Karel Zeman. Vo svojich filmoch spojil viaceré animačné techniky, kreslené pozadia s kreslenými figúrkami, bábkami a živými hercami do jedného obrazu. Máme dojem, že sme vstúpili do ilustrácii Vernových kníh, ktoré ožili.“

text 9:

„Reálnosť Vernovej fantázie je úžasná. V období, keď balónom sľubovali budúcnosť, necháva svojich hrdinov konštruovať lietadlá, dokonca aj bezpilotné vojnové prostriedky! Pri tom až roku 1903 sa bratom Wrightovcom podarilo odlepiť od zeme na motorovom lietadle a úspešne pristáť.“

Predpokladal, že ľudstvo vynájde televíziu, radar, magnetofón, nerozbitné sklo, skafander, električku, elektromobil, prílivovú elektrárňu. Vo svojich dielach spomína 108 fantastických projektov a vynálezov. 64 z nich sa už uskutočnilo a ďalších 34 možno ešte technicky uskutočniť. Azda nebolo vedného oboru tej doby, ktorému by sa Verne nebol venoval.“

Mendelejev znova a znova čítal jeho knihy, na smrteľnej posteli mu museli čítať „Dobrodružstvá kapitána Haterasa“, chvíľami upadal do bezvedomia, a keď precital, naliehal: „Čo nečítate, počúvam...“

Admirál Richard Evelyn Byrd, svetoznámy polárny bádateľ:
„Bol to Jules Verne, kto ma tam zaviedol.“

V lete roku 1892 Verne osobne zavítal na Slovensko - do Bratislavy a jej okolia. Zbieral vtedy materiál na román „Tajomný hrad v Karpatoch“. O ceste porozprával istému dánskemu novinárovi:

„...Keď som navštívil obe sídla monarchie, odišiel som do značne menšieho, ale veľmi starého mesta Prešporka. Všetci okolo mňa hovorili po nemecky, maďarsky, slovensky a ja som im nerozumel ani slova. Všimol som si istého mladíka, ktorý čítal francúzske noviny. Oslovil som ho a prosil, aby ma sprevádzal na cestách. Prijal môj návrh. Bol to Slováč, študent teológie. Volal sa Ján, ale jeho priatelia ho volali Janko. Rozprával mi, že je to zdobnené meno, a ja som si pomyslel, že keby som bol Slováč, volali by ma Julko.

Náš prvý výlet patrilo mestečku Devín. Leží na úpätí niekoľkých vysokých brá, kde sa rieka Morava vlieva do Dunaja. Od prvej chvíle som bol nesmierne očarený. Tichá, krotká, tak pokojne plyúca Morava a okolo niekoľkých brá prudko prúdiaci Dunaj!“ Verne cítil, že hrad podobný devínskemu bude dejiskom jeho ďalšieho príbehu.

Dej románu **Tajomný hrad v Karpatoch** sa nakoniec neodohráva na Devíne, ale v Sedmohradsku. Bolo to prvé Verneho dielo preložené do slovenčiny /1917/.